

El Carib

written by Josep M. Boixareu Vilaplana | 4 d'octubre de 2025
Reprenc la narració dels meus viatges per Llatinoamèrica tornant enrere en el temps i anant cap al Carib. El novembre del 1968 es va organitzar una missió d'editors a Cuba amb motiu de la Feria del Libro de la Habana. Devíem participar-hi vuit o deu editorials representades cada una per un membre a excepció de dos que hi vam anar amb les respectives esposes, en Frederic Rahola amb la seva dona Lolita i jo mateix amb la meva, la Montse. Vam aterrar a l'aeroport de l'Havana on vam rebre una calorosa benvinguda a base de daiquiris. No vam haver de passar el control de passaports perquè un dels funcionaris que ens van rebre ens els va recollir i ell ens va fer la gestió. Tot seguit, en una *guagua* ens van traslladar al nostre hotel Habana Libre, abans Habana Hilton. Encara no feia deu anys, el 8 de gener de 1959, Fidel Castro havia entrat triomfant a l'Havana acompanyat pel Che Guevara que aviat va desaparèixer i després el van trobar mort a la selva boliviana.

Un dels primers actes que vam tenir va ser una recepció a la residència de l'ambaixador espanyol a Cuba. Piscolabis i molta varietat de begudes. Vam acabar que ja era fosc i vam tornar a l'hotel. El dia següent vam fer la visita a la Feria del Libro on s'hi exposaven els títols que hi havíem enviat prèviament i altres ben seleccionats d'acord amb el criteri de les autoritats culturals. Jo, amb el llibre tècnic no tenia problema, hi eren tots. A la tarda ens van donar un passeig pel famós *malecón* de l'Havana amb vistes a la badia. També ens van dur al port on ens van mostrar per dintre un magatzem de llagostes; totes eren per a l'exportació. Com que les guardaven congelades, estàvem a sota zero i ens van abrigar convenientment.

Els següents dies van estar dedicats a les sessions de presentació de les editorials i dels catàlegs respectius als

compradors cubans de diferents especialitats i orígens de l'illa. Jo vaig fer les meves presentacions en tres o quatre dies. Quan acabaves, venien un munt de compradors fent-te preguntes, prenent notes i lloant els teus llibres. Als que no els tocava fer la presentació aquell dia els portaven d'excursió juntament amb les referides senyores. Jo tan sols puc parlar del dia que vaig poder fer l'excursió. Ens van dur per indrets tropicals encantadors. Molt verd amb palmeres i cafetars, el que més em va agradar; no n'havia vist mai. Un dia de feina em van dur, a un altre editor i a mi, a una biblioteca als afores de l'Havana. De tornada, el taxi que ens duia amb un *compañero guía* va patir una punxada en un neumàtic. L'altre editor i jo ens vam brindar per ajudar a canviar la roda: *No hay rueda de recambio, hemos d'esperar a que pase otro taxi*. L'espera va durar molta estona, no recordo quant però molta, fins que en va passar un, el *compañero* el va aturar i ens va dur a l'hotel.

Una nit ens van portar amb la *guagua* al famós cabaret, mundialment conegut en altres èpoques, Tropicana. Aleshores estava tancat i el van obrir especialment per a nosaltres. L'espectacle va ser rocambolesc. El que recordo millor són les artistes mulates que quan aixecaven les cames se'ls veien les mitges foradades. En vam sortir partint-nos de riure, per dintre, és clar. Al matí despès d'esmorzar, ben acompanyats sempre per alguna *compañera*, anàvem a un mostrador de l'hotel i ens donaven el racionament del dia: un paquet de cigarretes, un cigar i una capsa de mistos. Tots els que com la meva dona i jo no fumàvem ho guardàvem per regalar de tornada als familiars o amics que sí ho feien.

Un dia que teníem lliure vam demanar a un *compañero* per llogar un cotxe. D'entrada va posar no sé si cara de pòquer o d'espant. Ens va dir que esperéssim un moment que anava a consultar. Va tornar tot satisfet dient-nos que l'endemà tindríem a la nostra disposició un *carro* amb xofer i *guía*. Si volíem veure quelcom més dels llocs on ens duien no teníem més

remei que acceptar i donar les gràcies. Aquell matí ens vam escapar els dos matrimonis i vam donar un tomb per carrers no gaire allunyats de l'hotel per no perdre'ns. L'Havana vella era molt pintoresca, amb cases de tots colors, dones negres o mulates assegudes defora la porta de casa i homes grans ajaguts per terra. L'únic comerç que vam trobar va ser una atrotinada parada on venien trossos de canya de sucre per mastegar. De tornada a l'hotel ja ens esperaven els *compañeros i compañeras* tot preocupats per si ens havíem perdut. Una tarda me la vaig passar tot sol a l'habitació. Em van dir que em volien fer una entrevista per televisió, que m'esperés i ja m'avisarien. M'anaven trucant i trucant dient-me que m'esperés, que aviat vindrien, fins que va arribar l'hora de sopar sense que l'equip de televisió aparegués, i no va aparèixer. Ningú no em va donar cap explicació i jo tampoc la vaig demanar; anava coneixent la tela.

L'endemà al matí es va presentar puntualment una guia dient-nos que teníem el *carro* a la porta. Ens van dur per on ells van voler, però vam poder veure alguna cosa més. Recordo que vam passar pel Capitoli, construcció que imitava el de Washington. Vam observar una gran cua de gent que esperava comprar un gelat a la gran i famosa gelateria Coppelia que havia fet muntar Fidel Castro a qui li agradaven molt els gelats i tots els làctics. El que més em va agradar i recordo va ser la platja de Santa Maria als afores de l'Havana, era una vertadera platja tropical. Des del cotxe fins al mar vam travessar a peu tota una platja de sorra blanca dessora l'ombra d'unes esveltes palmeres. Ens vam descalçar per poder mullar-nos els peus en les aigües del Carib.

Un altre dia molt complet va ser quan pel matí ens va rebre el ministre d'educació que va explicar-nos les meravelles del sistema educatiu del regim: *todos los niños cubanos están escolarizados (...) y la universidad está al alcance de todos los que deseen acceder a ella*. Hi va haver un col·loqui que no recordo. Allò que ens va explicar el ministre xocava amb el

que havíem vist pel carrer. A les parets de totes les escoles i centres d'ensenyament hi havia pintades i frases de caire revolucionari, les cares del *comandante Fidel* i del *Che Guevara* amb referències tan literàries com *Luchar hasta la muerte*, *Viva la Revolución*, *Mueran los gusanos*, així anomenaven als contrarevolucionaris. Si el sistema sanitari, tan lloat per les esquerres, responia als mateixos criteris que als de l'educació, podíem imaginar el resultat. Per cert, no ens van portar a veure cap hospital. Sí que a alguns i als acompanyants els van dur a veure com els toros sementals muntaven les vaques o com els capaven.

La tarda d'aquell dia va ser especialment memorable. Quan vam tornar de no sé quina visita, a l'arribar a l'hotel un *compañero* ens va dir en to solemne: *Tienen diez minutos para subir a sus habitaciones, asearse, bajar con sus esposas* (referint-se a les dues parelles) *i llevarles a ver como el comandante Fidel juega un partido oficial en la liga cubana de basketball*. Jo vaig agafar un dels ascensors per anar a buscar la Montse i hi vaig trobar a l'antic delegat de l'editorial Bruguera a Cuba, que formava part de la missió. Innocentment li vaig preguntar si anava a veure el *comandante*. Em va contestar que no, *tengo una reunión con estos señores*. En tenia un a cada banda. En aquell moment no li vaig donar més importància.

Ens van dur a l'estadi d'esports de l'Havana. Era un edifici modern de diverses plantes amb la pista de bàsquet a baix de tot i a nosaltres ens van col·locar al mateix nivell, a tocar de la pista darrere la tanca. Vaig observar que érem els únics espectadors i que a l'entrada de cada planta hi havia un soldat amb la metrallera a les mans. Tot ben curiós. Van saltar els jugadors a la pista i, efectivament, en un dels equips hi figurava Fidel Castro. Tots vestien amb pantalons curts excepte ell que anava amb xandall. La primera part ja ens va donar idea de com aniria la cosa. Quan Fidel agafava la pilota, les regles del bàsquet no comptaven per a ell,

semblava que jugués a rugbi, feia passes sense deixar la pilota. Els seus contrincants no gosaven posar-se davant d'ell i l'àrbitre no li assenyalava cap falta. Pintoresc, hilarant.

A la mitja part, Fidel Castro es va acostar a nosaltres en pla de conversa, bo i drets; el teníem a tocar. Anava envoltat tan sols de dues persones. De primer la conversa va girar entorn de la nova Cuba; ens explicava les realitzacions del regim i quan havia de donar dades els hi demanava al més jove dels seus acompanyants, un tal Ronaldo, en recordo el nom. Per exemple; *¿Cuántos quilos de azúcar hemos producido en 1967?* o, *¿Cuántos apartamentos hemos construido para los trabajadores?* Ronaldo responia com el més aplicat de la classe. Al descans, a Castro li havien encès un cigar havà de llargada excepcional i algú agosarat li va preguntar que com era que ell fumava aquests cigars si els cubans del carrer amb prou feines en fumaven com la meitat del seu. La seva resposta va ser: *por algo soy el jefe* (sic). Un altre que podia haver sigut jo li va preguntar: *¿Cómo es que en Cuba se fotocopian tantos libros españoles?* Resposta: *ah, ¿sí? Pues a partir de ahora no se va a fotocopiar ninguno.* Al cap de poc temps els editors vam comprovar que l'Instituto Cubano del Libro, que era qui feia les comandes, només comprava un exemplar de cada títol. Resultava que era per fer-ne les fotocòpies que volien. Bona paraula! En acabar el partit vam sortir defora on ens esperava la *guagua* per dur-nos a l'hotel. Els voltants de l'estadi semblaven ocupats per l'exèrcit.

En arribar a l'hotel, em vaig trobar amb l'exdelegat de Bruguera esperant-me al *hall*. Em va fer senyal que m'assegués al seu costat. Em va explicar el misteri de l'ascensor. Resulta que els seus acompanyants eren dos membres del partit comunista únic i l'havien obligat a pujar amb ells a la seva habitació. Allí li van engaltar una sessió incriminatòria que el va tenir espantat tota l'estona que la resta del grup havíem estat fora. El que recordo que em va explicar va ser que van començar dient-li que era un *gusano traidor* perquè

quan va triomfar la revolució i Cuba més el necessitava el se n'havia escapolit i li van continuar retraient amb tot un seguit d'amenaces. Va passar molta por. Llavors vaig recordar que el dia anterior quan ens havien portat a l'economat diplomàtic perquè poguéssim comprar tot el que no es podia a l'Havana: rom, sucre, cigars, etc., ell no era a dins. Quan vam sortir per pujar a la *guagua* ens el vam trobar mig plorós esperant-nos. Em va explicar que quan estava de delegat de Bruguera vivia en una casa que estava molt a prop de l'economat i va voler veure-la. La va trobar molt deteriorada amb el jardí descuidat, gallines rondant-hi. Això era la causa dels seus plors. Seria tothora arrapat a mi fins al mateix aeroport el dia de la nostra sortida per por que el segrestessin.

La nit abans de la sortida hi havia el sopar de comiat per part de les autoritats cubanes. Va coincidir, però, amb la invitació que l'agregat financer de l'ambaixada espanyola ens va fer a les dues parelles, el Frederic i la Lolita i la Montse i jo per anar a un sopar de gala a casa seva. Nosaltres no teníem la roba adequada però l'agregat ens va dir que ho comprenien perfectament. Ens vam trobar amb un compromís. Vam decidir anar al sopar de l'agregat financer amb el disgust dels *compañeros*. El cas era que a Espanya també hi havia un règim dictatorial i aquesta va ser l'última raó per a la nostra decisió. Mai havia assistit a un sopar de gala com aquell. En dos grans menjadors van situar als comensals, tots separats de les nostres parelles. No recordo quina mena de gent eren els altres convidats però tots ells anaven d'esmòquing i les senyores amb vestit llarg. El menjar va ser succulent amb vaixel·la de porcellana damunt de plats de plata. Tot plegat contrastava amb el que es veia pel carrer. Fins i tot ens va semblar inadequat i escandalós. En acabar, vam demanar al conserge que ens demanés ràpidament un taxi amb la intenció d'arribar a alguna cosa del sopar dels cubans. Hi vam arribar quan pràcticament ja havien acabat. Els havien tractat molt bé i fet regals. Per a nosaltres les *compañeras* ens

havien guardat una guaiabera per als dos homes i no en recordo què per a les dones.

El dia de la partida ens van dur a l'aeroport i, al baixar de la *guagua*, se'm va enganxar novament l'exdelegat de Bruguera dient-me que fins que no estès dins l'avió d'Iberia no estaria tranquil. Crec que tots, a excepció d'algun pijo-progre, ens hi vam sentir més tranquils.

Podria explicar moltes anècdotes més d'aquella memorable estada a Cuba. Era el meu segon viatge a Amèrica, però veig que m'he allargat excessivament. Prego disculpes.